

Hoofdstuk 1

Opvoedingsidealen

Voordat we aan de slag gaan met opvoedingsidealen, willen we je graag drie dingen meegeven. Allereerst zullen we in dit hoofdstuk aandacht geven aan het begrip opvoedingsidealen. In de tweede plaats willen we een aantal hulpmiddelen aanreiken om na te denken en in gesprek te gaan over je opvoedingsidealen om zo beter zicht daarop te krijgen. We sluiten dit hoofdstuk af met de belangrijke notie dat het allemaal niet maakbaar is. We zijn in alles, ook als het gaat over de opvoeding van onze kinderen, afhankelijk van de zegen van God.

Wat zijn opvoedingsidealen?

Een opvoedingsideaal geeft aan wat je het allerliefste wilt meegeven aan je kind, wat je ten diepste voor ogen hebt, het allerbeste. Vandaar de titel van dit boek: 'De allerbeste wensen'. Als opvoeder hecht je veel waarde aan je opvoedingsidealen. Ze horen helemaal bij jou. Het is een wezenlijk onderdeel van je identiteit. Met hart en ziel ben je gericht op datgene wat je zo van belang vindt voor je kind. Als je het bijvoorbeeld zelf heel belangrijk vindt om sociaal te zijn en het goede te zoeken voor de mensen om je heen, zal dit waarschijnlijk ook een opvoedingsideaal zijn voor je kind. Je bent er van binnenuit voor gemotiveerd en vindt het ontzettend belangrijk dat je kind die situatie bereikt.

Heb je je weleens voorgesteld hoe je zou willen dat je kind later als volwassene zal zijn? Waarschijnlijk kun je aan de hand van het beeld dat je hierbij hebt iets zeggen over de opvoedingsidealen die voor jou belangrijk zijn. Een opvoedingsideaal gaat over later en is dus nog niet bereikt, anders is het geen ideaal meer. Stel, je hebt

voor je kind het opvoedingsideaal 'een zelfstandig kind'. Als kleuter past daar wellicht het tussendoel zelfstandig veterstrikken bij, bij een 12-jarige het zelf met de trein reizen en als 18-jarige het zelfstandig op vakantie gaan. Een tussendoel is niet het opvoedingsideaal zelf, maar vormt daar wel een onderdeel van. Een tussendoel dient om het opvoedingsideaal te bereiken. Het opvoedingsideaal kan in de loop van de tijd een andere invulling krijgen.

Hoewel een opvoedingsideaal wat verder in de toekomst ligt, heeft het alles met de opvoedpraktijk in het hier en nu te maken. De manier waarop je als ouder je kind opvoedt, is voor een deel een praktische vertaling van ideeën en opvattingen over wat je belangrijk vindt in de opvoeding. De idealen die je hebt, beïnvloeden wat je doet en niet doet met en voor je kind. Daarbij is het ook belangrijk om als opvoeder rekening te houden met de eigenheid van je kind door aan te sluiten bij zijn aard, aanleg, leeftijd enzovoort. Voor elk kind kan een opvoedingsideaal in de praktijk anders vorm krijgen.

Het is niet altijd makkelijk om de relatie aan te geven tussen je opvoedingsidealen en wat je als ouder doet in je opvoeding. Door de dagelijkse drukte kunnen de idealen op de achtergrond raken. Idealen kunnen ook verborgen zitten achter een aanpak die je als ouder vanzelfsprekend bent gaan vinden. Er zijn verschillende manieren om meer zicht te krijgen op je opvoedingsidealen. Vragen naar het waarom en waartoe van je handelen als ouder kunnen ervoor zorgen dat je er meer bewust van wordt: Waarom handel ik in mijn opvoeding zoals ik doe? Waarom wil ik het op deze manier aanpakken? Waarom wil ik dit (tussen)doel bereiken? Het kader 'Herkomst van je opvoedingsidealen' nodigt uit om dit (met elkaar) in concrete situaties toe te passen. Een andere manier om meer zicht te krijgen op je opvoedingsidealen is het aanvullen van zinnen als:

Ik wil dat mijn kind een volwassene wordt die ...

Als ik drie dingen aan mijn kind zou mogen meegeven, dan zou ik kiezen voor ...

Ik ben trots of dankbaar, wanneer mijn kind ...

Ik ben bang, dat mijn kind ...

Een ander hulpmiddel zou kunnen zijn om eens na te denken over de vraag waar je opvoedingsidealen eigenlijk vandaan komen. Wat heeft gemaakt dat je sommige dingen heel belangrijk vindt en andere weer helemaal niet?

Waar komen idealen vandaan?

Hoewel opvoedingsidealen onder invloed staan van alles wat je als ouder doormaakt, zullen zij in de meeste gevallen niet wezenlijk veranderen. Daarvoor zijn opvoedingsidealen te nauw verbonden met wie jij bent als mens en ouder. Het kan wel zijn dat bepaalde ervaringen leiden tot grote vragen en wellicht tot het bijstellen van de invulling van opvoedingsidealen. Door na te gaan waar jouw opvoedingsidealen vandaan komen en hoe zij in de loop van de tijd veranderen, worden het meer en meer jouw eigen, bewuste opvoedingsidealen (zie 'Aan de slag – Herkomst van je opvoedingsidealen').

In de gesprekken die de kenniskring heeft gevoerd met christelijke ouders over de vraag waar hun opvoedingsidealen vandaan komen, noemen ouders verschillende dingen die belangrijk zijn geweest in de vorming ervan. In de eerste plaats natuurlijk het gezin waarin je zelf bent opgegroeid. Sommige idealen van je ouders zul je hebben overgenomen, omdat je ze zelf als waardevol hebt ervaren en je ze je eigen kind ook mee wilt geven. Op andere punten zullen je ervaringen van vroeger juist leiden tot andere idealen of invullingen daarvan, bijvoorbeeld omdat je iets in je eigen

opvoeding gemist hebt, iets zelf als negatief of niet effectief hebt ervaren en mogelijkheden ziet om het anders te doen. Ouders die vroeger niet de ruimte kregen of maakten voor hun eigen mening of keuze, kunnen bijvoorbeeld het belang gaan inzien voor hun kind om een eigen mening te hebben, kritisch na te denken en eigen keuzes te kunnen maken. Het gevolg kan zijn dat ze bij de opvoeding van hun eigen kinderen juist wél willen zorg dragen voor een open gesprek. Wanneer je hierover nadenkt, gaat het er niet om een oordeel te geven over de opvoeding van je eigen ouders. Je hebt zelf ook je eigen inbreng gehad, je eigen plek in het gezin ingenomen en zo invloed gehad op de opvoeding. Het terugdenken aan je eigen opvoeding kan helpen om erachter te komen waarom bepaalde aspecten van de opvoeding je zo aan het hart liggen.

Ten tweede worden opvoedingsidealen mede gevormd door wat de Bijbel ons leert. Uit de Bijbel kunnen we leren wat goed leven is, hoe God wil dat we zullen leven. Dat kan veel invloed hebben op de opvoedingsidealen die je nastreeft. De verbinding naar opvoedingsidealen vinden ouders echter niet altijd makkelijk, bleek uit het onderzoek onder christelijke ouders.

In de derde plaats komt naar voren dat ouders het belangrijk vinden, dat de opvoedingsidealen aansluiten bij het unieke van hun gezin of bij de eigenheid van hun kind. Als ouder wil je aansluiten bij wat je kind nodig heeft, bij wat bij je kind past. Soms blijkt de invulling die je had bij een bepaald ideaal niet haalbaar en ook niet wenselijk, bijvoorbeeld als er sprake is van een beperking of stoornis.

In de vierde plaats kunnen belangrijke gebeurtenissen in je eigen leven ook hun weerslag hebben op datgene wat jij met de opvoeding wilt bereiken. Een echtscheiding, ruzie in de familie of het verliezen van werk en een inkomen kan je bijvoorbeeld bepalen bij welke dingen echt de moeite waard blijken te zijn en die rich-

ting geven bij de opvoeding van de kinderen. Het betekent niet altijd dat deze gebeurtenissen je nieuwe opvoedingsidealen geven, maar het kan ook zijn dat je door de gebeurtenissen opvoedingsidealen anders in gaat vullen.

Ook een nieuwe context kan invloed hebben op de invulling van je opvoedingsidealen. Je doet misschien bepaalde dingen, omdat veel mensen om je heen het op die manier doen. Veel dingen lijken vanzelfsprekend, totdat je buiten je eigen wereld stapt. Ervaringen die je ergens anders opdoet, kunnen je bevestigen in wat je altijd al vond, maar kunnen ook aanleiding zijn om je opvoedingsidealen bij te stellen of aan te scherpen. Denk ook eens aan de invloed van een stukje sociale controle of juist het wegvallen daarvan. Het kan ervoor zorgen dat je je gedrag bijstelt, maar niet het ideaal dat je ermee wilt bereiken. Een nieuwe context kan verfrissend werken en ervoor zorgen dat je je idealen meer toe-eigent.

Als laatste stelt de maatschappij ons elke keer voor de vraag of we onze opvoedingsidealen (of de invulling ervan) moeten aanpassen. Er vinden veel dingen plaats in de maatschappij waartoe je je als ouder moet verhouden. Dit kan van invloed zijn op je opvoedingsidealen. De maatschappij vraagt bijvoorbeeld van onze kinderen dat zij mondig zijn en kunnen verwoorden waarvoor zij staan. Ook als het gaat om hun geloof. Hiervoor is het nodig ook zaken die voorheen als vanzelfsprekend golden nu met je eigen kind bespreekbaar te maken. Ook allerlei (nieuwe) trends in de maatschappij vragen om een antwoord van ouders en kinderen. Dat wat je tegenkomt in het dagelijks leven, stelt je tegelijk ook de vraag hoe je daarover iets wil doorgeven of voorleven aan je kind.

Haalbaarheid van idealen

We hopen dat je met dit boek aan de slag kunt met je opvoedingsidealen. Als ouder ben je als eerste verantwoordelijk voor de op-

voeding van je kind. Je doet je uiterste best, maar dat wil niet zeggen dat het allemaal maakbaar is. Zo goed en zo kwaad als het gaat, voeden wij ons kind op voor het leven in deze wereld en het leven daarna. Dat doen we in het besef dat de zegen van de Heere God voor de opvoeding onmisbaar is.

Het zou ook kunnen dat je in je eigen gezin merkt dat de praktijk weerbarstig is en dat je daarom terughoudend bent in het nadenken over opvoedingsidealen. Zo kun je als ouder het gevoel hebben dat je wel van alles kunt wensen, maar dat het in de praktijk toch niet haalbaar zal zijn. Wanneer je kind kampt met een beperking of stoornis kan het je zwaar vallen om over je opvoedingsidealen na te denken. Maar je kunt ook geconfronteerd worden met bepaalde keuzes van je kind, die niet de jouwe zouden zijn. We hopen dat je dan alsnog de moed kunt opbrengen om binnen de mogelijkheden van jouw situatie na te denken over de allerbeste wensen voor je kind. En natuurlijk over de manier waarop je hieraan in je opvoeding gestalte wilt geven.

V

Verdieping

Definitie van opvoedingsidealen

Prof. dr. Doret de Ruyter heeft veel nagedacht en geschreven over opvoedingsidealen. Zij geeft er drie kenmerken van:

- Er wordt door de opvoeder grote waarde en veel belang gehecht aan het opvoedingsideaal. Als je als opvoeder er weinig voor doet en er weinig waarde aan hecht het ideaal te bereiken, is het waarschijnlijk geen echt opvoedingsideaal.
- Ze verwijzen naar kenmerken van personen of situaties die excellent of perfect gevonden worden door de opvoeder. Je hebt als opvoeder dus iets voor ogen wat je wilt bereiken met je kind.
- Opvoedingsidealen zijn nog niet gerealiseerd. Als je kind het ideaal bereikt heeft, kan het geen opvoedingsideaal meer zijn. Kinde-

ren kunnen soms wel een invulling van een ideaal bereiken, maar daarmee vervalt nog niet het ideaal. Je richt je op een volgende stap op weg naar de realisering van het ideaal. Als je bijvoorbeeld 'zelfstandigheid' als ideaal hebt en je kind kan veterstrikken, dan ga je verder door je kind te leren om zelfstandig naar school te fietsen enzovoort.

Bespreek met elkaar een opvoedingsideaal dat jullie in de opvoeding hebben, aan de hand van de kenmerken die Doret de Ruyter noemt.

Bron: D.J. de Ruyter, G. Bertram-Troost en M.A. Sieckelinck (red.), *Idealen, idolen en iconen van de pedagogiek. Bijdragen aan de twaalfde landelijke pedagogendag*, Amsterdam, SWP, 2005.

V

Verdieping

Grenzen aan opvoedingsidealen

We gaven al aan dat we moeten onthouden dat het allemaal verre van maakbaar is. Als opvoeder heb je ook met 'begrensd materiaal' te maken: je kind. Bij de opvoeding en het bereiken van je opvoedingsidealen dien je rekening te houden met bijvoorbeeld de eigenschappen of capaciteiten, maar ook met de leeftijd van je kind.

Volgens de Griekse mythologie was er een prins uit Cyprus, Pygmalion geheten, die een grote voorliefde had voor beeldhouwkunst. Hij wilde zijn beelden de perfecte schoonheid en het mooiste uiterlijk geven. Hij had een droombeeld voor ogen en probeerde dit te beeldhouwen. Uren, dagen, jaren werkte hij aan een beeld. Hij moest en zou zijn droombeeld uit steen hakken. Op een dag was hij bezig aan zijn kunstwerk, maar het beeld brak. Kapot. Zijn droombeeld was in veel stukken gebroken. Hij was weer terug bij af.

Michelangelo was ook een beeldhouwer. En ook hij had een droombeeld voor ogen. Maar dit beeld stond minder vast. Michelangelo hield van het materiaal, van de grote steen die voor hem stond. Hij wist hoe voorzichtig hij om moest gaan met zijn materiaal. Voorzichtig ging hij te werk en hij vroeg niet te veel van het materiaal. Op een dag wist hij: het is af. Het was een prachtig kunstwerk geworden. Misschien niet precies zoals zijn droombeeld, maar het materiaal kwam tot zijn recht en het stond.

Het verschil tussen Pygmalion en Michelangelo is dat Pygmalion alleen zijn droombeeld wil bereiken, zonder daarbij rekening te houden met (de beperkingen van) het materiaal. Michelangelo hield echter wel rekening met zijn materiaal en was bereid zijn doelen aan te passen aan de mogelijkheden. Het resultaat laat grote verschillen zien: het beeld van Michelangelo stond en was kunst, het beeld van Pygmalion lag in stukken op de grond.

In hoeverre houd je rekening met de mogelijkheden en grenzen van je kind? Ben jij bereid je idealen aan te passen?

V

Verdieping

Andere culturen

Hoe jij opvoedt, heeft alles te maken met de context waarin je leeft. Ook de opvoedingsidealen die je hebt, zeggen iets over de tijd en cultuur waarin je leeft. Opvoeders van elke tijd en plaats passen hun opvoedingsidealen hieraan. Wanneer de samenleving als gevaarlijk of bedreigend wordt ervaren door opvoeders, zal dit ertoe leiden dat zij hun kind beschermd willen opvoeden of zo willen opvoeden dat het straks tegenwicht kan bieden aan de gevaren van de samenleving. Dat ouders in andere culturen er heel andere opvoedingsidealen en opvoedingsgedrag op nahouden dan wij, is te zien in het boek *Strijdlid van de tijgermoeder*. In dit boek beschrijft Amy Chua de strijd om haar dochters in Amerika op Chinese wijze op te voeden. Deze Chinese manier houdt vooral in: gehoorzaamheid, discipline en ambitie. Ze wil dat haar dochters het beste in haar ogen bereiken: gedisciplineerde, succesvolle en zelfverzekerde mensen. Kinderen moeten klimmen en presteren, volgens Chua. Zij laat haar dochters bijvoorbeeld drie uur per dag piano en viool studeren, ook in de vakanties, ook als ze ziek zijn en ook als ze die dag al twee uur muzikles hebben gehad. Chua noemt drie belangrijke verschillen tussen de manier van opvoeden in China en die in het Westen: 1) Chinese ouders gaan uit van kracht, westerse ouders gaan uit van kwetsbaarheid en zijn vooral bezorgd om de psyche van het kind. 2) Chinese ouders vinden dat kinderen alles aan hen verschuldigd zijn, terwijl westerse ouders zich juist verplicht voelen aan hun kinderen. 3) Chinese ouders bepalen wat goed is voor het kind, terwijl westerse ouders geloven in de keuzevrijheid van het kind en juist creativiteit en een kritische houding waarderen.

Bron: A. Chua, *Strijdlid van de tijgermoeder*, Amsterdam, Nieuw Amsterdam, 2011.

A

Aan de slag

Herkomst van je opvoedingsidealen

Ga voor jezelf na welke ervaringen en bronnen van invloed zijn geweest op jouw opvoedingsidealen. Vergelijk dit vervolgens met je partner en bespreek met elkaar de overeenkomsten en verschillen.

Bron 1: *eigen opvoeding*. Wat hebben jij en/of je partner meegekregen wat je graag wilt doorgeven aan je eigen kind? Of wat vinden jullie juist heel belangrijk, maar hebben jullie in je opvoeding gemist?

Bron 2: *Bijbel*. Welke Bijbeltekst spreekt jullie aan met betrekking tot jullie als ouder of met betrekking tot de idealen die jullie voor ogen hebben in de opvoeding?

Bron 3: *kind zelf*. Bedenk in hoeverre de eigenheid van je kind meespeelt in dat wat je voor hem voor ogen hebt. Als je meerdere kinderen hebt, verschillen de opvoedingsidealen dan per kind? Of is de invulling van het ideaal verschillend? Bespreek met elkaar hoe dit in jullie gezin uitpakt.

Bron 4: *gebeurtenis*. Welke gebeurtenis heeft in jullie gezin grote impact gehad op de wijze waarop je zelf in het leven staat en in het verlengde daarvan ook op de manier waarop je je kind op het leven wilt voorbereiden?

Bron 5: *veranderende situatie*. Stel je eens voor dat jij zou verhuizen naar een hele andere omgeving waarin je niet te maken hebt met vanzelfsprekendheden en onuitgesproken verwachtingen. In deze nieuwe wereld kent niemand jullie. Een schone lei. Wat zou je be-slist overeind willen houden? Wat zou je als eerste loslaten?

A

Aan de slag

Een test

In de tabel hieronder zie je verschillende uitspraken van een kind bij verschillende onderwerpen. Bedenk bij elke uitspraak hoe jij zou reageren. Vergelijk daarna met je partner. Het kan helpen om de ander steeds te vragen waarom hij zo zou reageren. Praat vervolgens samen na over welk opvoedingsideaal hierachter zit. Het opvoedingsideaal kun je ontdekken door erachter te komen waarom je zo zou reageren; wat is het nu dat je zo belangrijk vindt, dat je echt wilt bereiken?

Het kan voorkomen dat je er op bepaalde punten niet uitkomt. Dat is helemaal niet erg. Het doel is om na te denken over je opvoedingsidealen en de verbinding met je handelen en om daarover met elkaar in gesprek te gaan. Je kunt ook samen in gesprek gaan aan de hand van uitspraken van je kind.

Onderwerp

Geldebesteding

Uitspraken	Hoe zou je willen reageren?	Welk opvoedings-ideaal zit daarachter?
<i>Op vakantie wil ik voor mijn drie beste vriendinnen een souvenir kopen.</i>	<i>Waarom wil je dat doen? Zij kopen toch ook nooit iets voor jou?</i> <i>Leuk!</i>	<i>Een zelfstandig kind dat niet alleen aan anderen denkt en zichzelf altijd wegcijfert.</i> <i>Een sociaal kind dat vriendschappen kan onderhouden en kan delen.</i>
<i>Ik wil een smartphone. Iedereen in mijn klas heeft er één.</i>		
<i>Ik kan extra dagen in de supermarkt komen werken. Dat lijkt me geweldig, dan kan ik lekker geld verdienen.</i>		

Onderwerp Relaties

Uitspraken	Hoe zou je willen reageren?	Welk opvoedings-ideaal zit daarachter?
<i>Ik vraag voor mijn verjaardagsfeestje alleen de meest populaire kinderen.</i>		
<i>Ik wil het weekend bij mijn vriendje logeren.</i>		
<i>Ik wil niet mee naar oma, want ik heb met een vriend afgesproken.</i>		

Onderwerp School

Uitspraken	Hoe zou je willen reageren?	Welk opvoedings-ideaal zit daarachter?
<i>Ik wil tekenen kiezen als examenvak.</i>		
<i>Ik wil stoppen met de plusgroep, want ik mis mijn vrienden die in de andere groep zitten.</i>		

Onderwerp
Grenzen

Uitspraken	Hoe zou je willen reageren?	Welk opvoedings-ideaal zit daarachter?
<i>Ik rook.</i>		
<i>Ik ga jullie niet vertellen wat ik vandaag allemaal heb gedaan.</i>		
<i>Ik wil geen filter op het internet. Ik kan de verleiding om op slechte sites te gaan heus wel weerstaan.</i>		